

Skolen i årets løb

Af M. Blaksteen

Folketingsåret 1993-94 har uddannelsespolitisk været en ret stille periode sammenlignet med slutningen af 1980'erne og frem til 1992-93. En virkelig nyskabelse var der kun tale om med loven om den fri ungdomsuddannelse (se nedenfor), og ellers blev det blot til ret beskedne ajourføringer af eksisterende uddannelser. De nærmest kommende år vil næppe heller afvige ret meget herfra, idet de nok vil være præget af dels småændringer af de tidligere års ret markante nye love om uddannelse (læreruddannelsen, den almene gymnasieuddannelse m.v.) og dels eventuelle bestræbelser på indbyrdes tilpasninger.

Mens disse linier skrives, prøver man ude på de enkelte folkeskoler at leve op til ånden og kravene i den nye lov fra 1993. Den er på forhånd blevet modtaget med stærkt delte følelser svingende fra en overvejende begejstret forventning til en stundom kold afvisning, – ja, næsten ringeagt.¹ Det er især kravet om udelt undervisning, der deler lærerstanden. I en artikel i »Folkeskolen«² påpeger Ellen Nørgaard imidlertid, at den nye lov »er bedre praktisk pædagogisk forberedt end nogen tidligere dansk skolereform. Der blev gennemført mere end 8000 udviklingsarbejder, og erfaringerne blev indsamlet og draget ind i lovgivningsarbejdet.«

Og dog måtte den nye lov ændres allerede i folketingssamlingen 1993-94, dvs. inden den endnu var trådt i kraft. Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) måtte den 19. januar 1994 fremsætte forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen.³ Det var nemlig blevet konstateret, at der ikke var ubetinget sammenfald mellem lovens bestemmelser om timetallet til de obligatoriske fag i 8.-9. klasserne og det timetal, som var forudsat i den vejledende timefordelingsplan, der var anvendt som et forklarende bilag til lovforslaget. Denne beskedne ændring blev dog vedtaget af Folketinget uden nogen debat overhovedet.

Netop i de augustdage i 1994, hvor den nye lov var trådt i kraft, var nyhedsmediernes stærkt optagne af en international undersøgelse om børns læsefærdighed. Undersøgelsen var egentlig et par år gammel, men den havde påkaldt sig ny opmærksomhed på grund af en dansk forskers efterbehandling. Danske børn havde iflg. undersøgelsen en meget ringe læsefærdighed på de lavere og mellemste klassetrin. I næsten de samme augustdage kom så en oplysning om, at 43% af eleverne i de tekniske skoler på Fyn havde et læsestandpunkt, der svarede til folkeskolens 5. klassetrin. Der synes klart at være tale om et uacceptabelt højt tal. Hvad er så årsagen til de konstaterede problemer? Umiddelbart kan de i hvert fald ikke synes at være en spore til mindre faglighed i folkeskolens undervisning. Foruroligende er det også, at de omfattede børn i udstrakt grad ikke synes at have været forsøgt hjulpet med støtteundervisning (specialundervisning) i barnealderen.

En interessant nyskabelse i netop disse års praktiske skolearbejde er i øvrigt en række forsøg ud over landet med sammenkobling af en folkeskoles 10. klasser og en nærliggende erhvervsskoles indledende skoleforløb. Måske kan et sådant direkte samarbejde mellem de to skoleformer være medvirkende til at bringe flere unge ind i et sammenhængende uddannelsesforløb med mindre frafald.

Det er derimod deprimerende at opleve minuttælleriet i folkeskolens arbejdstidsregler: U-tid, F-tid og Ø-tid. Hvordan de implicerede kan bevare en afslappet arbejdsglæde midt i alt det, er det egentlig svært at forstå. F-tid og Ø-tid kan ikke opgøres så firkantet, som arbejdstidsaftalen lægger op til. Gymnasielærerne var først på færde med minuttælleriet, men de synes nu at være stærkt på vej til at finde frem til puljeordninger, som det er til at leve med i hverdagen. Mon det dog ikke også skulle lykkes for folkeskolelærernes vedkommende?

Styrelsen af kommunernes skolevæsener

Ved en ændring i 1989 af lov om folkeskolen blev skolevæsenernes styrelsesbestemmelser overført fra den daværende skolestyrelseslov til folkeskoleloven.⁴ Samtidig blev de hidtidige skolenævn erstattet af skolebestyrelser med udvidede beføjelser, og lærerrådene erstattedes af pædagogiske råd med kun rådgivende opgaver, mens skolekommissioner og fælleslærerråd helt blev afskaffet. Alt dette var et led i ønskerne om decentralisering og selvforvaltning. I lovens overgangsbestemmelser blev det fastsat, at undervisningsministeren i folketingsåret 1992-93 skulle fremsætte en redegørelse om styrelsen af kommunernes skolevæsener med henblik på en eventuel revision af bestemmelserne. Fristen blev senere ændret til folketingsåret 1993-94, og den 13. april 1994 afgav Undervisningsminister Ole Vig Jensen så en skriftlig redegørelse til Folketinget.⁵

Undervisningsministeriet havde ladet foretage en landsdækkende erfaringsindsamling, og den viste, at reglerne i det store og hele fungerede efter hensigterne, idet der dog syntes at være visse – mere eller mindre reelle – problemer.

Adskillige skolebestyrelser gav således udtryk for, at de havde for lidt indflydelse på en kommunes samlede skolepolitik, og at der blev taget for lidt hensyn til deres synspunkter. Nogle af skolebestyrelserne fandt det også forkert, at de ikke var stærkere placerede i forbindelse med ansættelser og afskedigelser af ledere og lærere. Samtidig var det dog interessant at bemærke, at nogle skolebestyrelser ønskede, at det stadig skulle være kommunalbestyrelserne, der foretog den konkrete udmøntning af de økonomiske rammer (– mon ikke det er på grund af tidens nedskæringskrav?). Tendensen har ellers været, at op imod 90% af kommunerne har vedtaget en høj grad af decentralisering af netop den økonomiske kompetence.

Af opgaver, som skolebestyrelserne selv syntes at lægge stor vægt på, kan nævnes skole/hjemsamarbejdet, elevernes timetal på fag og klassetrin, fagfordeling og formuleringen af principper for en skoles hele virksomhed.

Skolelederne var blevet styrkede i den nye opgavefordeling, og den seneste folkeskolelov fra 1993 har yderligere tillagt lederne nye ansvarsområder.

Lærerne for deres vedkommende havde i erfaringsindsamlingen vurderet, at deres indflydelse var blevet svækket i betydelig grad. Heroverfor stod dog, at hovedparten

af skolebestyrelser og skoleledere havde svaret, at de fandt det naturligt at inddrage pædagogisk råd som en væsentlig, rådgivende partner.

Samarbejdet med elevrepræsentanterne oplevedes på sin vis som positivt af de andre parter i skolebestyrelserne, men det er bemærkelsesværdigt, at deres reelle indflydelse i skolebestyrelserne alligevel syntes at være beskeden, omend eleverne selv fandt, at de havde en betydelig grad af indflydelse. Det ejendommelige problem hænger nok sammen med arten af emner, der diskuteredes, den måde, som møderne blev tilrettelagt på, samt en manglende inddragelse i forberedende møder og ad hoc-udvalg. Det kan her være relevant at minde om, at den nye folkeskolelov fra 1993 har stillet kommunerne frit m.h.t. elevrepræsentation ved skoler, der kun har til og med 5. klassetrin.

Det er en kendt sag, at der generelt ikke er tale om den helt store interesse i forbindelse med valg til skolebestyrelserne. Undervisningsministeren følte det dog ikke umiddelbart foruroligende og henviste til, at problemet også kendtes fra det frivillige foreningsarbejde og fra de politiske partiers arbejde, uden at man derfor kunne sætte spørgsmålstejn ved engagement eller demokratiets overlevelse.

Ministerens samlede konklusion var, at de implicerede parter i skolernes styrelse levede op til Folketingets intentioner med de foreliggende styrelsesregler, og han fandt ikke, at der for tiden var behov for hurtige ændringer. Han ville dog ikke afvise, at det ville være fornuftigt nøje at følge udviklingen på området og derudfra overveje, om der på lidt længere sigt ville være behov for lovændringer. Han havde derfor i sinde at iværksætte et arbejde, der kunne tilvejebringe det nødvendige vidensgrundlag, så at et eventuelt forslag om lovændringer kunne fremsættes og vedtages forud for skolebestyrelsesvalgene i 1998.

Undervisningsministerens redegørelse blev genstand for Folketingets forhandling den 2. maj 1994.⁶

Else Marie Mortensen (S) indledte med at konstatere, at folkeskolen mildt sagt havde været sprællevende i de senere år, – præget, som den var, af forandringer, omstillinger, samtale og dialog. Hun gav derefter udtryk for, at hun var noget betænkelig ved, at det nu syntes at være konstateret, at mere end halvdelen af de opgaver, der tidligere lå i skolekommissionerne, nu løstes administrativt i forvaltningerne. Det var væsentligt, at kommunalbestyrelsens medlemmer bevarede og endda udbyggede kontakten til og følingen med folkets skole. Med hensyn til skolebestyrelsesvalgene måtte der foretages nogle grundige overvejelser om valgperiodernes længde, og måske kunne et valg foregå på en slags generalforsamling, der jo var en mindre højtidelig form end de nuværende valg. Hvad angik de divergerende opfattelser af elevernes rolle, nævnte hun lidt polemisk, at situationen måske sagde mere om de voksnes syn på demokratiet end om elevernes.

Eva Møller (KF) takkede for en sober og nøgtern redegørelse for et område, hvorom der vel var bred politisk enighed mellem alle partierne. Intentionerne med at styrke skolelederne havde åbenbart haft gode resultater, og det var almindeligt anerkendt. Det var også lykkedes at skabe enklere administrationsgange, d.v.s. rationalisering, og en vis decentralisering. Hun havde bemærket, at der var skolebestyrelser, der ønskede at have indflydelse på kvaliteten i undervisningen. Det kunne da over-

vejes i ministerens bebudede udvalg, men umiddelbart syntes det ikke at være nemt at finde ud af, hvordan det skulle kunne ske. Der var også et udtrykt ønske om større beføjelser for skolebestyrelser ved ansættelser af ledere og lærere, men det havde hidtil været helt klart, at arbejdsgiveransvaret lå hos kommunalbestyrelserne, og sådan måtte det fortsat være, men måske kunne der alligevel findes en ordning, der i højere grad end nu imødekom skolebestyrelsernes ønske. Hun var glad for, at der nu skulle ses nærmere på de forskellige problemer, der var blevet påpeget.

Johnny Killerup (V) fastslog, at redegørelsen havde vist, at ændringerne i folkeskolens styrelsesbestemmelser havde været et stort og et rigtigt skridt i retning af en levende og dynamisk folkeskole præget af brugerstyring, fleksibilitet og lokal beslutningskompetence. Skjules kunne det imidlertid ikke, at der stadig var problemer. De måtte hurtigst muligt analyseres, og relevante bestemmelser måtte ændres, så at en ny fiasko ved næste valg kunne undgås. Han hævdede, at der især var sket decentraliseringer på det økonomiske område og næsten ingen på det pædagogiske og det indholdsmæssige, som dog nok havde større interesse for forældrene. Skolekommissionernes opgaver var ikke blevet decentraliseret til skolebestyrelserne, men snarere til det kommunale niveau. For Venstre var det af afgørende betydning, at skolerne kunne få en endnu højere grad af reel selvforvaltning på både praktiske, økonomiske og pædagogiske områder. Han nævnte nogle eksempler på, hvordan skolebestyrelsers forsøg på indstillinger til ansættelser af skoleledere var blevet tilsidesat af kommunalbestyrelser. Han hævdede i den forbindelse, at såvel ansættelse som afskedigelse af skoleledere måtte være en sag for skolebestyrelserne. Venstre følte ikke, at man kunne vente i flere år på at få klare retningslinier for samspillet mellem de forskellige aktører på skoleområdet, og man forventede i partiet, at regeringen snarest muligt tog initiativet til at få taget fat i problemerne.

Birgitte Husmark (SF) lagde vægt på, at der var behov for et samlende organ, der kunne koordinere interesserne hos både medarbejdere, elever, forældre og politikere. Det skulle ikke være et organ som den tidligere skolekommission, der jo kunne være et bremsende led, men det skulle være et organ, der kunne sikre et samarbejde i større udstrækning mellem kommunalpolitikere, skolebestyrelser og medarbejdere. Som det var blevet, var en del af opgaverne jo havnet hos embedsmænd og derfor umiddelbart uden for forældres og politikeres indflydelse. Også hun fandt, at den ringe deltagelse i skolebestyrelsesvalg var et alvorligt problem. Det var bekymrende, at der var så ringe en deltagelse, og at der var så få medlemmer fra de politiske partier. Det var parallelle problemer, som faktisk skulle tages alvorligt.

Jan Kørpe Christensen (FP) fandt det utrolig smukt med mål- og rammestyring i stedet for detailstyring. Om det store problem med den ringe deltagelse i skolebestyrelsesvalgene sagde han, at det måske kunne overvejes at lade den ene halvdel af medlemmerne i en skolebestyrelse være valgt for 2 år og den anden halvdel for 4 år. I øvrigt var det hans erfaring, at mange af skolebestyrelsesmedlemmerne alt for meget så på deres eget: Hvordan fungerer mit barn, og er det nu noget, der har interesse for mit barn netop i den og den klasse? Ellers tog de ikke ordet.

Vibeke Grønbæk (RV) mente, at det største problem syntes at være i samarbejdet mellem kommunalbestyrelse og skolebestyrelse, og det var nok et problem, der

skulle kunne rettes op på igennem mere information og kursusvirksomhed. Mange misforståelser, også sproglige, ville så kunne undgås.

Merethe Due Jensen (KRF) sagde, at det var uhyre vigtigt, at forældre havde lyst til at engagere sig i deres børns skole. Hun fandt det utrolig vigtigt, at forældre havde indflydelse på, hvad der brugtes af lærebogssystemer og i det hele taget på, hvilken påvirkning børnene fik gennem bøger. Hun syntes, at redegørelsen dokumenterede, at skolestyrelsesbestemmelserne fungerede tilfredsstillende, men at der nok var et reelt behov for en oplysningskampagne, der kunne give nye skolebestyrelsesmedlemmer et bedre indblik i deres opgaver og kompetence. Kristeligt Folkeparti så meget gerne forældreindflydelsen i skolen så stor som overhovedet muligt.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) gav i sine afsluttende bemærkninger udtryk for, at skolebestyrelsesarbejdet som en hovedregel fungerede ganske godt. Det kunne imidlertid nok synes, som om der var en række områder, hvor man lokalt ikke udnyttede lovgivningens muligheder fuldt ud. Han var indstillet på, at man fra ministeriets side – måske i et samarbejde med Kommunernes Landsforening – skulle give en bedre information om de muligheder, der faktisk lå inden for den gældende folkeskolelovs rammer. Også han fandt da resultatet af valghandlingerne noget skuffende, men han fastholdt, at fredsvalg vel også kunne være en udmærket måde at afvikle valget af forældrerepræsentanter på. Man skulle i hvert fald ikke gøre skolen til en kastebold mellem mange forskellige holdninger og synspunkter. Valgperiodens længde havde været berørt af ordførere, og han fandt, at den nok burde overvejes, – måske skulle der gives en mulighed for at vælge mellem 2 og 4 år. Han fandt, at der var gode argumenter for, at en enstemmig indstilling vedrørende ansættelse af en skoleleder skulle forpligte kommunalbestyrelsen. Han var dog samtidig betænkelig ved at fratage kommunalbestyrelsen det arbejdsgiveransvar, der nu engang var forbundet med, at skolelederen også var kommunalbestyrelsens repræsentant på skolen og dermed i nogle sammenhænge direkte ansvarlig over for kommunalbestyrelsen. Undervisningsministeren var forbeholden over for ønsket om at øge forældrenes indflydelse på det pædagogiske område, – der måtte det være lærerne med den pædagogiske uddannelse, der havde ansvaret for at sikre en god og udviklende pædagogik.

Han var indstillet på nu at nedsætte en arbejdsgruppe, der kunne tage en række af de spørgsmål op, som var blevet drøftet under dagens forhandlinger. Gruppen kunne i øvrigt søge at følge udviklingen i virkelighedens verden.

Som næste punkt på dagsordenen for Folketingets møde den 2. maj 1994 var optaget flg. forslag fra Venstre og Det Konservative Folkeparti: »Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en arbejdsgruppe vedrørende skolebestyrelser.« Forslaget pegede på 9 detailområder, som en sådan arbejdsgruppe skulle se nærmere på.⁷

Den efterfølgende, korte debat bragte ikke noget nyt for dagen i forhold til den tidligere debat, og der var nogenlunde enighed om, at også dagsordensforslagets 9 detailområder skulle behandles af den arbejdsgruppe, som ministeren netop havde stillet i udsigt.

Uddannelse til alle

I begyndelsen af november 1993 gav undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) Folketinget en skriftlig redegørelse med titel »Uddannelse til alle«.⁸⁺⁹ Grundlaget for redegørelsen var en rapport fra et udvalg, som ministeren havde nedsat.

I sin redegørelse nævnte han årsagen til, at udvalgsarbejdet var blevet sat i gang, og han påpegede kommende konsekvenser for Folketingets lovgivningsarbejde.

Den umiddelbare foranledning til udvalgsarbejdet havde været konstateringen af, at selv om 93% af de unge nu gik i gang med en ungdomsuddannelse efter folkeskolen, så var det kun 77% af en ungdomsårgang, der gennemførte den. De unge faldt fra, fordi de enten ikke magtede den valgte uddannelse (»den var for boglig«), eller fordi den ikke var, hvad de havde ventet. Menneskeligt og ressourcemæssigt var det absolut ikke tilfredsstillende, og det var vel egentlig også et problem for demokratiet. Derfor indeholdt redegørelsen en række handlingsplaner, der ville få betydning i kommende lovgivningsarbejde. Der var imidlertid også allerede startet en kampagne med direkte adresse til de relevante skoler under mottoet: Tag hånd om eleverne, så de falder til, ikke fra. Jagten på de unge, der ikke fik påbegyndt en ungdomsuddannelse eller som faldt fra, var gået ind.¹⁰

Vejledningen af de unge i såvel folkeskolen som senere skulle styrkes, så at de bedre kunne bringes til at forstå betydningen af fortsat uddannelse og få viden og indsigt til at træffe relevante valg af uddannelse. Den nye folkeskolelovs muligheder for at kombinere praktiske og teoretiske undervisningsforløb på 8.-10. klassetrin skulle også kunne indgå i hele arbejdet med at sikre et bedre valg for de unge.

Der skulle udarbejdes en vejledning til en mere aktiv brug af meritoverførsler uddannelserne imellem. Ministeren gav i den forbindelse udtryk for, at op til 3 fag fra et ikke-gymnasialt uddannelsesforløb i givet fald skulle kunne godskrives i en gymnasial uddannelse (egentlige eksempler mangler dog fortsat).

For at gøre »Uddannelse til alle« til et reelt tilbud var det ikke nok alene at satse på justeringer i det etablerede uddannelsessystem. Der måtte også arbejdes videre med at åbne muligheder for unge, der ønskede at skabe deres eget individuelle uddannelsesforløb, så at disse kunne anerkendes på lige fod med centralt fastsatte uddannelser.

Undervisningsministeren henviste i denne forbindelse til den nye erhvervsgrunduddannelse,¹¹ og han bebudede tillige et lovforslag om en ny fri ungdomsuddannelse (se nedenfor).

Der havde vist sig store problemer med hensyn til sammenhængen mellem erhvervsuddannelserne og de erhvervsgymnasiale uddannelser,¹² idet den grundlæggende erhvervsskoleuddannelse var fælles for dem begge, og dette forhold havde medført et for stærkt bogligt pres for nogle af eleverne i denne grunduddannelse. Bl.a. derfor bebudede ministeren lovforslag om, at de erhvervsgymnasiale uddannelser skulle være selvstændige 3-årige uddannelser med optagelse direkte fra folkeskolen eller anden grundskole.

I forbindelse med omtalen af erhvervsuddannelserne efterlyste ministeren også initiativer fra ministerkolleger samt fra arbejdsmarkedets parter m.fl. Han ønskede hjælp derfra til at finde helt nye, aktuelle erhvervsuddannelsesbehov.

Der blev i redegørelsen givet »håndslag til de sent udviklede« med løfte om, at flere skoler skulle inddrages i en nødvendig ekstrainsats, og at Undervisningsministeriet ville tage initiativ til et tværministerielt samarbejde om at skabe en samlet indsats over for netop denne gruppe.

Undervisningsministerens redegørelse blev genstand for Folketingets forhandling i mødet den 19. november 1993.¹³

Alle ordførerne sluttede i større eller mindre grad op bag redegørelsens holdninger og planer, idet der jo heller ikke her og nu var tale om egentlige beslutninger.

Eva Møller (KF) understregede i sit indlæg, at det var magtpåliggende for hende, at der fortsat var kvalitet i de uddannelser, der blev tilbudt de unge, selv om der nu skulle laves uddannelse til alle. Hver uddannelse skulle have sin egen særlige identitet og sit eget særpræg. De unge skulle fortsat kunne gå ind i en uddannelse af lyst og ikke for blot midlertidigt at blive parkeret et eller andet sted i systemet for ikke at belaste bl.a. arbejdsløshedsstatistikken.

Også Ebba Strange (SF) understregede, at alle, der forlod folkeskolen, skulle have adgang til en ungdomsuddannelse, – »og det skal være tilbud, som vi synes er noget værd«.

Jette Pors (CD) fandt grund til en lignende markering: »– hvis redegørelsen skal forstås som kunstig uddannelsesskabelse uden klar præcisering af indhold, rammer og krav, er den uspiselig for CD.«

Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) takkede for den positive modtagelse, som redegørelsen gennemgående havde fået, og han ville derefter udarbejde diverse lovforslag til senere behandling i Folketinget. Han erkendte, at man ikke ville kunne love alle unge beskæftigelse, men det var hans tro, at man, hvis man i perioder blev tvunget ud i ledighed, var bedre rustet som menneske, hvis man havde en uddannelsesmæssig baggrund.

Lov om den fri ungdomsuddannelse

Det bebudede lovforslag om en fri ungdomsuddannelse blev fremsat i Folketinget den 23. marts 1994.¹⁴

Det erklærede mål i redegørelsen om »Uddannelse til alle« havde været at sikre alle unge en kvalificeret ungdomsuddannelse. Dette kunne ikke ske alene på grundlag af de allerede etablerede former. Der måtte nødvendigvis åbnes for nye uddannelsesveje, og lovforslaget om den fri ungdomsuddannelse var en sådan åbning og samtidig udtryk for et ønske om at yde en anerkendelse af de omfattende aktiviteter, som mange unge faktisk selv valgte uden for de allerede eksisterende uddannelser.

Den gældende lov om en erhvervsgrunduddannelse¹⁵ var primært orienteret mod arbejdsmarkedet, mens det foreliggende, nye lovforslag også sigtede mod en udvikling af den unges personlige kompetence og fortsatte uddannelse i bred forstand. Den nye uddannelse skulle være en indgangsmulighed til allerede eksisterende uddannelser, men den skulle også kunne være en direkte uddannelse til beskæftigelse inden for særlige nicher i nye vækstområder, hvortil der endnu ikke forelå formaliserede uddannelseskrav.

Uddannelsen skal sammensættes individuelt i et samarbejde mellem en uddannel-

sesansvarlig skole og den unge person selv, og den skal have en varighed på 2-3 år. Den pågældende skole skal bl.a. være ansvarlig for en fortsat vejledning af den unge. En uddannelsesplan skal sammensættes med henblik på, at den unge i givet fald vil kunne opfylde adgangskrav til andre uddannelser og evt. få godskrevet dele af sin hidtidige uddannelse (merit-overførsel). Den uddannelsesansvarlige skole og eleven skal efter afslutning af uddannelsen gennemføre en samtale om forløbet, hvorefter skolen udsteder et uddannelsesbevis.

Som uddannelsesansvarlig skole kan undervisningsministeren efter ansøgning godkende folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler, håndarbejdsskoler, kommunale ungdomsskoler og daghøjskoler samt evt. andre.

Den fri ungdomsuddannelse skal som nævnt sammensættes individuelt og skal kunne bestå af dele af allerede kendte eller nye uddannelser samt af projektarbejde, foreningsarbejde eller udviklende aktiviteter i øvrigt (evt. udlandsophold). Uddannelsen skal have et bredt oplysende og udviklende indhold og sammensættes af mindst 3 dele fra forskellige områder (se ovenfor). Hver del kan højst være af 1 års varighed.

Undervisningsministeren understregede i sin forelæggelse, at den nye uddannelse skulle være baseret på frivillighed både for den unges eget vedkommende, men også for de foreninger og skoler m.v., der kunne bidrage med uddannelsesdele.

Førstebehandlingen fandt sted i Folketinget den 6. april 1994.¹⁶

Peder Sass (S) indledte med at minde om, at den tidligere minister Kr. Helveg Pedersen i 1979 havde skrevet i en rapport: »Vi må vide, at samfundet har brug for de unge, deres kræfter, talent og iverdigdom.« Derfor måtte det også fortsat være vigtigt at indrette de unges samlede uddannelsessystem således, at flest mulige af dem kunne få erhvervet sig en uddannelsesmæssig baggrund at bygge deres voksentilværelse på. I modsat fald truedes de pågældende med risiko for længerevarende arbejdsløshed og social isolation fra fællesskabet. Han understregede vigtigheden af, at vejledningsindsatsen fik en central placering i den uddannelsesansvarlige skoles arbejde, og at denne indsats skulle koordineres med den kommunale ungdomsvejledningsindsats i øvrigt.

Eva Møller (KF) var sikker på, at ingen kunne være uenig i intentionerne bag ministerens lovforslag. Hun understregede, at hun fandt det vigtigt at bevare kvaliteten i de uddannelser, der allerede eksisterede, samt at sikre, at frivilligheden fortsat ville være til stede både for skolerne og for den enkelte unge selv. Frivillighed skulle også sikres for de forskellige organisationer m.v., som efter ministerens plan kunne indgå som en del af den fri ungdomsuddannelse.

Anders Mølgaard (V) så også positivt på muligheden for at lave skræddersyede individuelle uddannelsesløsninger, og han fremhævede, at en god faglig ballast ikke i sig selv ville være nok på fremtidens arbejdsmarked. Der ville fremover også blive lagt vægt på alsidige kvalifikationer, fleksibilitet og stærke personlighedstræk. Han kunne dog nok frygte, at der var lidt romantik i det foreliggende forslag. En så stærkt frihedspræget uddannelse ville vel primært virke tiltrækkende på bogligt stærke unge, der kunne ønske sig et klart alternativ til allerede eksisterende ungdomsuddannelser og dermed mulighed for en uddannelse med et

stærkt personligt præg. Måske skulle der gøres en større kraftanstrengelse for at realisere ideer og muligheder i den nys vedtagne lov om en erhvervsgrunduddannelse.¹⁷

Ebba Strange (SF) var af den opfattelse, at den erhvervsgrunduddannelse, som Anders Mølgaard omtalte, blev lavet for at hjælpe de svage. Forslaget om den fri ungdomsuddannelse måtte imidlertid være et tilbud til dem, der ikke syntes, at det eksisterende, traditionelle uddannelsessystem rigtigt passede netop til dem, og den gruppe kunne nok ikke båses ind i svage og stærke efter en eller anden skala. Hun gav også udtryk for, at en vejleder i folkeskolen eller den kommunale ungdomsvejleder skulle spille en klart defineret rolle i den vejledningsopgave, der i lovforslaget i overvejende grad var blevet tildelt den uddannelsesansvarlige skole. Det ville nok blive oplevet mere frit og naturligt for den pågældende unge at henvende sig til en, der tidligere havde været kontakt med. Hun kunne ikke rigtigt forstå, at uddannelsen i løbet af sine 2-3 år skulle være sammensat af mindst 3 dele fra forskellige områder (dele af traditionelle uddannelser, projektarbejde, foreningsarbejde eller udviklende aktiviteter i øvrigt). Hun fandt ikke, at alsidighed og elevernes udvikling kunne være betinget af, at der skiftedes sted, – det væsentligste måtte være stedets kreativitet.

Jan Kørpe Christensen (FP) mindede om, at han tidligere havde sagt, at man ikke skulle blive ved med at fremføre det synspunkt, at det eneste saliggørende var at have en uddannelse. Det foreliggende lovforslag var blot et led i planer om at få flere i beskæftigelse, men den uacceptabelt store arbejdsløshed skyldtes jo helt andre fundamentale ting i samfundet, og den foreliggende lov kunne kun være en lappeløsning i denne sammenhæng. Hans parti ville stemme imod.

Elisabeth Arnold (RV) fandt, at der var tale om et dristigt, men også et vigtigt lovforslag. Man kunne næsten fornemme, hvordan Grundtvig ustandselig sagde: »Hjælp jer selv!« som en hovedbetingelse for, at ethvert menneskeligt frigørelsesværk skulle lykkes. Hun mindede om, at HF i sin tid blev indført som en forberedelseseksamen til lærerseminariene, men at HF jo hurtigt blev adgangsgivende til et meget bredere felt af videregående uddannelser.

Sådan kunne det måske også i nogen grad gå med den foreslåede fri ungdomsuddannelse. Dens plads i fremtiden ville selvfølgelig afhænge af, hvordan de unge kunne tage den til sig og bruge den i deres udvikling og i deres fortsatte uddannelse. Hun fandt, at det var et spændende lovforslag.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) var skuffet over Jan Kørpe Christensens totale afvisning og mente, at denne var faldet ned i en rille, som det ikke lignede ham at bevæge sig i. Han fremhævede i øvrigt, at regeringen betragtede lovforslaget som en væsentlig nydannelse til hjælp for en gruppe unge, der havde vanskeligt ved at gøre brug af det traditionelle, formaliserede system inden for erhvervs- og gymnasieuddannelserne. I denne forbindelse mindede han om, at det også var regeringens hensigt at forbedre vilkår og muligheder på disse felter, så at der i virkeligheden blev tale om en samlet indsats inden for hele ungdomsuddannelsen. Der var imidlertid for ham at se ingen tvivl om, at det foreliggende lovforslag ville være et særlig aktuelt tilbud for dem, der kaldtes de svage elever.

I en efterfølgende talerrunde slog Eva Møller (KF) fast, at der i forslaget var en

fleksibilitet, som hun lagde megen vægt på. Med baggrund i den nye lov kunne der på en eller anden måde skabes nye uddannelser »på prøve«, – nogle, som man ikke rigtigt kunne vide, hvordan de skulle laves, men hvor man kunne sige: »Her er der altså nogle unge, der har lyst til *det*, lad dem så gå i gang med *det*.«

Også Ebba Strange (SF) fandt, at der var »tænkt nye uddannelser ind i *det her*«. Hun var glad for, at der iflg. lovforslaget skulle nedsættes et rådgivende fællesråd for den fri ungdomsuddannelse, – dels, fordi det jo var noget nyt, man gik i gang med, og dels, fordi der var lovlig mange ministerbeføjelser i forslaget.

Anden behandling af lovforslaget blev sat på Folketingets dagsorden for den 24. maj 1994, men ingen bad om ordet, og forslaget overgik til tredje behandling.

Denne fandt sted den 26. maj 1994. Heller ikke denne gang var der nogen, der bad om ordet, og forslaget blev vedtaget, idet kun Fremskridtspartiet stemte imod.

Den vedtagne lov om den fri ungdomsuddannelse har som sit erklærede formål at give unge mulighed for at gennemføre et individuelt tilrettelagt uddannelsesforløb, der kan give alsidige kvalifikationer og udvikle en personlig kompetence. Visse enkeltdele i uddannelsen kan eventuelt give kvalifikationer, der godskrives i andre uddannelsessammenhænge, og den fri ungdomsuddannelse kan derved danne grundlag for en tilbagevendende uddannelse.

En elev skal ved starten knytte sig til en uddannelsesansvarlig skole, der fremover rådgiver eleven og sammen med denne udarbejder en individuel uddannelsesplan, som det er blevet beskrevet foran.

Deltagelse i undervisningen skal finansieres som fastsat i den lovgivning, der er gældende for den pågældende skoleform, og eleven for sit vedkommende er berettiget til støtte efter de for den enkelte skoleform gældende regler. En elev, der er fyldt 18 år, kan få statens uddannelsesstøtte.

Elever, der har behov for det, skal kunne få specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand under deltagelse i den fri ungdomsuddannelse.

Der vil blive nedsat et fællesråd for uddannelsesområdet bestående af 1 repræsentant for hver af de nævnte skoleformer samt indtil 6 medlemmer udpeget af undervisningsministeren. Rådet skal være rådgivende for ministeren.

Det bliver da spændende at følge den fri ungdomsuddannelse i de nærmest kommende år. Selvfølgelig kan den ikke i sig selv røkke ved arbejdsløshedstallene som helhed. Det kan nok kun ske i varigt omfang ved ændringer i produktion og omsætning.

Den fri ungdomsuddannelses succes afhænger umiddelbart af, om den vil vise sig i stand til at forhøje procenttallet af unge, der gennemfører et uddannelsesforløb efter folkeskolen. Muligvis kan den også få den virkning, at der åbenbares behov for ændringer i de traditionelle ungdomsuddannelser. Under alle omstændigheder vil den nye uddannelsesmulighed vel nok kunne give et antal unge en noget bedre og mere meningsfyldt dagligdag efter folkeskolens afslutning, end tilfældet måske ellers ville være.

Højskoler er blandt de skoleformer, der kan ansøge om at blive uddannelsesansvarlige i henhold til loven om den fri ungdomsuddannelse. Ikke alle højskolefolk synes at være interesserede deri. I hvert fald lød der stærke ord om højskolernes evt.

forvandling, da højskolernes 150-års møde blev afholdt på Rødding Højskole i august 1994.¹⁸

Lov om ændring af lov om de erhvervsgymnasiale uddannelser

Loven om de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen blev vedtaget den 17. maj 1990.¹⁹ I sin redegørelse om »Uddannelse til alle« i november 1993 (se foran) omtalte undervisningsministeren sit ønske om at fremsætte lovforslag om ændringer for at begrænse frafaldet i såvel de erhvervsgymnasiale uddannelser som i erhvervsuddannelserne.

Lovforslaget blev fremsat af undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) i Folketinget den 19. januar 1994.²⁰

Forslaget var udarbejdet på grundlag af en rapport fra et hurtigtarbejdende udvalg, der var blevet nedsat i forbindelse med ovennævnte redegørelse.

Iflg. forslaget skulle begge erhvervsgymnasiale uddannelser fremover være 3-årige med en selvstændig 1. gymnasieklasse. Eleverne ville herved kunne møde erhvervsgymnasial undervisning allerede fra optagelsen og ikke som hidtil først efter en indledende skoledel i en erhvervsuddannelse. Hidtil havde dette sammensatte forløb været 3-årigt for uddannelsen til højere handelseksamen (HHX), men kun 2 1/2-årigt for uddannelsen til højere teknisk eksamen (HTX).

Den nye indledende del skulle foruden gymnasial undervisning også rumme uddannelsesmålene for en erhvervsuddannelse. Herved ville det blive opnået, at en elev uden større vanskeligheder eller tidsspilde ville kunne gå fra den gymnasiale uddannelse over i en erhvervsuddannelse. En overgang den modsatte vej vil også være mulig, men må dog kræve supplerende undervisning i det gymnasiale stof.

Optagelse skulle ske på grundlag af en vurdering fra den hidtidige skole, – det vil som en hovedregel sige ved afslutningen af folkeskolens 9. klasse. Hvis en elev bliver fundet egnede, skal vedkommende optages. Det er samme regel, som er gældende ved optagelse på et alment gymnasium.

Personer, der allerede har afsluttet en gymnasial uddannelse, vil kunne blive optaget til den etårige uddannelse til højere handelseksamen uden egnethedsvurdering. Bestemmelsen vil have interesse for studenter med en almen gymnasieuddannelse bag sig, – en del af dem har i de senere år vist interesse for HHX.

Set i forhold til den hidtil gældende lov rummer ændringsforslaget umiddelbart 2 goder. For det første må den gymnasiale undervisning kunne få en stærkere placering i en kommende 1. gymnasieklasse. For det andet vil det boglige og teoretiske pres på erhvervsuddannelsernes indledende skoleperioder kunne lempes. Alt i alt må dette kunne betyde et mindre frafald på uddannelserne end hidtil, hvor nogle elever har kunnet føle sig skuffede over for små udfordringer, og andre elever til gengæld har kunnet opleve nederlag i teoretiske krav, selv om det faktisk var en praktisk uddannelse, de havde valgt.

Førstebehandlingen fandt sted i Folketinget den 26. januar 1994.²¹

Anne-Marie Meldgaard (S) understregede, at det gymnasiale indhold ikke måtte tilgodeses på bekostning af det faglige indhold, hvorfor det for Socialdemokratiets vedkommende var vigtigt at fastholde, at den gymnasiale del i uddannelsens første

år ikke måtte være for dominerende. Holdningen skyldtes ønsket om at sikre det erhvervsuddannelsesmæssige islæt og tillige at sikre elevernes muligheder for at skifte mellem en gymnasial erhvervsuddannelse og en egentlig erhvervsuddannelse. Valgmuligheden var vigtig. Hun hilste det velkommen, at der fremover ville blive fri adgang til uddannelsen for alle egnede.

Jens Jørgensen (KF) mente at kunne konstatere, at der ville blive tale om færre blindgyder i de unges uddannelsesmuligheder.

Anders Mølgaard (V) fandt, at der var »opnået en god balance mellem de to uddannelsesområder ved at opretholde en fælles adgangsstruktur og samtidig etablere en rummelighed, der muliggør en niveaudeling i en del af det fælles indledende undervisningsforløb.« Han gav dog udtryk for, at Venstre ikke ønskede en overdreven akademisering af de erhvervsgymnasiale uddannelser, og han tilføjede, at det også i fremtiden måtte være centralt at kunne fastholde lærerkræfter med erhvervserfaring.

Ebba Strange (SF) hilste det velkommen, at de erhvervsgymnasiale uddannelser nu ville blive 3-årige, men at de dog alligevel stadig ville have bevaret en nær tilknytning til erhvervsgrunduddannelserne.

Jan Kjøpke Christensen (FP) så positivt på forslaget. Det positive var bl.a., at der kunne ske en forbedring af mulighederne for at målrette uddannelserne gennem en niveaudeling efter de gymnasiale principper. Han var tilfreds med, at der blev skabt fri adgang til studiet. Også han fandt, at lærere på erhvervsskolerne så vidt muligt skulle have både en teoretisk og en praktisk baggrund.

Anden behandling fandt sted den 10. maj 1994,²² og tredje behandling den 19. maj 1994.²³ Lovforslaget blev vedtaget enstemmigt.

Lovændringerne medfører klart en kvalitetsforøgelse af de erhvervsgymnasiale uddannelser. De vil utvivlsomt også medføre et formindsket frafald blandt de unge, der søger ind i erhvervsuddannelserne, idet deres individuelle interesser og forudsætninger bedre vil kunne imødekommes.

Noter:

1. »Politiken«, 6. okt. 1993.
2. »Folkeskolen«, nr. 29-32, 1994
3. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 5.092
4. Se »Uddannelseshistorie 1989«, pag. 89, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
5. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 9.137-9.145.
6. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 10.335-10.359.
7. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 10.360-10.372.
8. »Uddannelse til alle« med tilhørende bilagshæfte, Undervisningsministeriet 1993.
9. »Gymnasieskolen«, nr. 22, 1993.
10. »Politiken«, 20. nov. 1993.
11. Se »Uddannelseshistorie 1993«, pag. 105, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
12. Se »Uddannelseshistorie 1990«, pag. 93, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
13. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 2.146-2.187.
14. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 8.149-8.151.
15. Se »Uddannelseshistorie 1993«, pag. 105, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
16. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 8.688-8.712.
17. Se »Uddannelseshistorie 1993«, pag. 105, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
18. »Politiken«, 22. aug. 1994.

19. Se »Uddannelseshistorie 1990«, pag. 93, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
20. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 5.089-5.091.
21. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 5.540-5.549.
22. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 10.910-10.911.
23. »Fortryk af Folketingets forhandlinger 1993-94«, sp. 11.491-11.492.